

ר' עובדיה מברטנורא

ז ברכת השיר. אית דאמרי
נשמת כל חי. ואית דאמרי
יהללך ה' כל מעשיך. ונהגו
למימרינהו לתרוייהו: בין
שלישי לרביעי לא ישתה.
שלא ישתכר ושוב לא יוכל
לגמור את ההלל. ואם תאמר
כבר משוכר הוא שהרי שתה
כל רצונו בתוך הסעודה, יין
שבתוך המזון אינו משכר,
ושלאחר המזון משכר:
ח מפטירין. אני שמעתי לשון
יפטירו בשפה (תהלים כב).
כלומר פותחין ואומרים, ורבותי
פירשו לשון הנפטר מחבירו,

חֻתֵּם בברכה, לפי שדומה לברכת הפירות וברכת
המצוות, שפותחות ב"ברוך" ואינן מסיימות ב"ברוך",
וגם זו כולה הודאה היא ואין בה בקשה.
רְבִי עֶקִיבָא אָמַר: צריך להוסיף דברי ריצוי
ובקשה על להבא, ולחתום בה ב"ברוך", וכך אומר:
"**בֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגְיַעְנוּ לְמוֹעֲדִים
וְלְרִגְלִים אַחֲרִים הַבָּאִים לְקִרְאתָנוּ לְשָׁלוֹם,
שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירְךָ וְשָׂשִׂים בְּעַבְדְּתְךָ, וְנֹאכְל
שָׂם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים**" כו', עד "בְּרוּךְ
אַתָּה ה', גָּאֹל יִשְׂרָאֵל".

משנה ז

מְזוּנֵי לֹו כּוֹס שְׁלִישִׁי של יין, והוא מְבַרֵךְ עַל
מְזוּנֵי - ברכת המזון, ושותה את הכוס.

לאחר מכן מוזגים לו כוס רביעי, וגומר עליו את המשך ההלל שלא אמר לפני
הסעודה, **וְאָמַר עָלָיו בְּרַבַּת הַשִּׁיר** - יש אומרים שהכוונה ל"נשמת כל חי", ויש
אומרים: "יהללך ה' אלהינו כל מעשיך", ונהגים לומר את שתיהן¹⁵².

בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלְלוּ - בין שני הכוסות הראשונים לשניים האחרונים, **אִם רוֹצֵה
לְשִׁתּוֹת יֵין** - ישתה שיין שבתוך הסעודה אינו משכר.
בֵּין כּוֹס שְׁלִישִׁי לְרַבִּיעִי - לא ישתה שמא ישתכר ויימנע מלגמור את הסדר:

משנה ח

אֵין מְפַטְרִין - אין מסיימים את הסעודה לאחר אכילת קרבן הפסח באפיקומן
- פירות ומיני מתיקה¹⁵³.

ביאורים והרחבות

152. גרסינן בגמרא (ק"ה, א): מאי ברכת השיר? רב יהודה אמר: "יהללך ה' אלהינו". ורבי
יוחנן אמר: "נשמת כל חי".

תנו רבנן: רביעי גומר עליו את ההלל, ואומר הלל הגדול, דברי רבי טרפון. ויש אומרים: "ה'
רעי לא אחסר". מהיכן הלל הגדול? רבי יהודה אומר: מ'הודו' עד 'נהרות בבל'. ורבי יוחנן
אומר: מ'שיר המעלות' עד 'נהרות בבל'. רב אחא בר יעקב אמר: מ'כי יעקב בחר לו י'ה' עד
'נהרות בבל'. ולמה נקרא שמו הלל הגדול? אמר רבי יוחנן: מפני שהקדוש ברוך הוא יושב
ברומו של עולם ומחלק מזונות לכל בריה. אמר רבי יהושע בן לוי: הני עשרים וששה "הודו"
כנגד מי? כנגד עשרים וששה דורות שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, ולא נתן להם תורה וזן
אותם בחסדו. אמר רב חסדא: מאי דכתיב "הודו לה' כי טוב?" הודו לה' שגובה חובתו של
אדם בטובתו, עשיר - בשורו ואת עני - בשיו, יתום - בביצתו, אלמנה - בתרגולתה (כל אחד
ואחד נענש במדרגתו ורמתו הכלכלית).

153. גרסינן בגמרא (ק"ט, ב): מאי אפיקומן? אמר רב: שלא יעקרו מחבורה לחבורה (שלאחר

ר' עובדיה מברטנורא
כשנפטרין מן הסעודה אין
מסיימין אותה באפיקומן,
באפיקו מנייכו, כלומר תוציאו
כליכם מכאן ונלך ונאכל
במקום אחר, לא פת ולא שום
דבר, גזירה דלמא אתי למיכל
מן הפסח בשני מקומות. אבל
לאכול דברים אחרים במקומו
הראשון שרי, ובלבד שלא
יעקר מחבורה זו לאכלם עם
חבורה אחרת. ואית בגמרא
מאן דפירש אין מפטירין אחר
הפסח אפיקומן, אפיקו מיני
מתיקה. דלאחר שאכלו את
הפסח אין נפטרין מן הסעודה
באכילת מיני מתיקה ופירות
שרגילין לאכול לקנוח סעודה

אם באמצע אכילת הפסח **יִשְׁנוּ מִקְצָתוֹ** של אנשי
החבורה - **יֹאכְלוּ** - מותר להם לחזור ולאכלו לאחר
שיקיצו, לפי שלא כל החבורה הסיחה דעתה מקרבן
הפסח. אבל אם ישנו **בְּלֵן** - **לֹא יֹאכְלוּ** שבשינה
הסיחו כל החבורה את דעתם מהפסח, ונראה כאילו
אכלו את הפסח בשני מקומות.

רַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק וְאוֹמֵר: רק אם **נִתְנַמְנְמוּ**¹⁵⁴
מקצתן - **יֹאכְלוּ** כשיתעוררו, אך אם **נִרְדְּמוּ** אפילו
רק מקצתן, כשיתעוררו **לֹא יֹאכְלוּ** אלו שגרדמו
שוב מהפסח:

משנה ט

הַפֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה הָרִי הוּא נוֹתֵר¹⁵⁵
וּמִטְמֵא אֶת הַיְדִים. שהרי חכמים גזרו ש**הַפְּגוּל**

ואפילו במקומו, שלא יאבד טעם הפסח מפיו. וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן
כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסח, ואחר
אותה מצה אין נפטרין ממנה באכילת דבר אחר: **ישנו כולם לא יאכלו**. אם התחילו לאכול פסחיהן
וישנו כולן, שוב לא יאכלו, דנראה כאוכל בשני מקומות, דמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול
עוד, והשיב ליה כאכילת שתי מקומות. וחומרא בעלמא הוא. והוא הדין נמי למצה בזמן הזה: רבי
יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. ארישא קאי, דאמר תנא קמא ישנו מקצתן יאכלו, ואתא רבי יוסי
למימר הני מילי אם נתנמנמו שלא נשקעו בשינה, אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים
לכשיעורו משנתם. והלכה כרבי יוסי: **ט הפסח אחר חצות מטמא את הידים**. דהא נותר הוא
מחצות ואילך, ורבנן גזרו על הנתר שטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו. ומנלן דפסח
לאחר חצות הוא נותר, דכתיב בפסח (שמות יב) ואכלו את הבשר בלילה הזה, וכתיב התם ועברתי

ביאורים והרחבות

אכילת הפסח אסור ללכת לאכול שום דבר עם חבורה אחרת). ושמואל אמר: כגון אורדילאי לי
וגוזלייא לאבא (כגון פטריות בשבילי וגוזלות לרב, הם מעדנים מיוחדים שהיו רגילים לאכול לקינוח
הסעודה, אין אוכלים אותם כדי להשאיר את טעם הפסח בפה). ורב חנינא בר שילא ורבי יוחנן אמרו:
כגון תמרים קליות ואגוזים. תניא כוותיה דרבי יוחנן: אין מפטירין אחר הפסח כגון תמרים
קליות ואגוזים. אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מפטירין אחר מצה אפיקומן. תנן: אין
מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אחר הפסח הוא דלא, אבל לאחר מצה מפטירין? לא מיבעיא
קאמר, לא מיבעיא אחר מצה דלא נפיש טעמייהו, אבל לאחר הפסח דנפיש טעמיה ולא מצי
עבוריה לית לן בה, קמשמע לן (לא רק אחר המצה לא אוכלים שטעמו קלוש, אלא אפילו לאחר
הפסח שטעמו חזק בכל זאת לא אוכלים כלום).

154. בגמרא (קכ, ב) למדין שמתנמנמו הוא ישן ולא ישן, ער ולא ער, כשקוראים לו הוא עונה,
אבל אינו יודע להחזיר סברה, וכאשר מזכירים לו משהו נזכר ואומר.

155. בגמרא (קכ, ב) למדין שמשנתנו כדעת רבי אלעזר בן עזריה, דתניא: "ואכלו את הבשר
בלילה הזה", רבי אלעזר בן עזריה אומר: נאמר כאן "בלילה הזה", ונאמר להלן "ועברתי בארץ